

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Nivalainen, Markku

Title: "Palaa kasvot tummuun, syliin oman äidin alla pommien"

Year: 2015

Version:

Please cite the original version:

Nivalainen, M. (2015). "Palaa kasvot tummuun, syliin oman äidin alla pommien".
Maailmankirjat. Käännöskirjallisuuden verkkolehti, 14.1.2015.
<http://www.maailmankirjat.ma-pe.net/?p=1943>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

W.G. Sebald: Ilmasota ja kirjallisuus

“Palaa kasvot tummuun, syliin oman äidin alla pommien”
MARKKU NIVALAINEN 14.1.2015

W.G. Sebald (1944–2001) syntyi Saksassa ja kuoli Englannissa, jossa teki uran kirjailijana ja kirjallisuuden professorina. Sebald kirjoitti saksaksi ja hänet tunnetaan parhaiten vaikeasti luokiteltavista proosateoksistaan, jotka käsittelevät muistamista – sekä unohtamista – niin henkilökohtaisella kuin kulttuurisellakin tasolla. Sebaldin kaunokirjallisia ja kulttuuriesseistisiä teoksia yhdistää ilmiöiden lähestyminen peilaamalla historiallista aineistoa yksilöhistorialliseen näkökulmaan ja niitä erottaa lähinnä kerrontaan osallistuvien henkilöhahmojen sekä mahdollisen kehyskertomuksen fiktiivisyys.

Ilmasota ja kirjallisuus (2014) koostuu kahdesta Sebaldille tyypilliseen tapaan kuvitetusta esseestä, joista laajemman, teokselle nimensä antaneen tekstin pohjana on Zürichissä vuonna 1997 pidetty luentosarja. Teoksen aiheena on saksalaisten lähes täydellinen vaikeneminen liittoutuneiden toisessa maailmansodassa suorittamista massiivisista pommituksista ja niiden seurauksista. Erityisen ongelmallista on aiheen sivuuttaminen juuri kirjallisuudessa, jonka tulisi tehdä tämänkaltaiset kulttuuriset muistinmenetykset mahdottomiksi.

”Ilmasodassa ja kirjallisuudessa” Sebald esittelee ja analysoi kriittiseen sävyyn joitain aiheita käsitteleviä tai niitä sivuavia kirjoja ja kirjoituksia. Ainoastaan Heinrich Böllin *Enkeli oli vaiti* tavoittaa Sebaldin mukaan jotain olennaista pommituksista, joskin oireellista on, että teos julkaistiin vasta 1992 – postuumisti ja yli neljäkymmentä vuotta kirjoittamisensa jälkeen. Yhdeksi syyksi vaikenemisen kulttuurille voidaan nähdä Länsi-Saksan sodanjälkeiseen uudelleenrakentamiseen kuulunut identiteetti-projekti, johon sisältyi pesäeron tekeminen itään; muurin takana esimerkiksi Dresdenin pommituksen vuosipäivää kunnioitettiin muistutuksena Lännen barbaarisuudesta:

Mutta kehityksen katalysaattorina toimi muuan täysin aineeton tekijä: se edelleen ehtymätön psyykkisen energian virta, jonka lähde ovat valtiomme perustuksiin muuratut ihmisruumiit, tuo kaikkien tarkoin varjelema salaisuus, jonka sodanjälkeisinä vuosina sitoi ja yhä sitoo saksalaiset yhteen lujemmin kuin voisi sitoa mikään myönteinen päämäärä, vaikkapa demokratian toteutuminen. (20)

Jo tuhojen laajuus on selvä merkki siitä, että vaikenemisen on oltava jollain tasolla harkittua, jopa ohjelmallista. Virallisten tilastojen mukaan pommitukset vaativat kaikkiaan noin 600 000 siviiliuhria ja tuhosivat 3 500 000 asuntoa. Sodan päättyessä Saksassa oli 7 500 000 koditonta. (11) Sodasta ja maanpaosta palanneet sekä sodan kokeneet eivät yksinkertaisesti voineet välttyä tuhojen havaitsemiselta:

Tästä historiassa ennenkokemattomasta hävitystyöstä on uudelleen järjestäytyneen Saksan kansan aikakirjoissa vain epämääräisiä yleistyksiä, siitä ei tunnu jääneen kipupisteitä saksalaisten kollektiiviseen tietoisuuteen, sen kokeneet eivät ole juuri edes maininneet sitä tutkaillessaan omaa menneisyyttään, sillä ei ole ollut mainittavaa osuutta keskusteltaessa maamme henkisestä tilasta, sille ei ole koskaan annettu yleisesti ymmärrettävää tulkintaa, kuten Alexander Kluge myöhemmin totesi – varsin paradoksaalista, kun ottaa huomioon, miten monet ihmiset joutuivat päivästä päivään, kuukaudesta kuukauteen, vuodesta vuoteen kokemaan pommitukset ja miten pitkään he vielä sodan jälkeisinä vuosina saivat tuta niiden konkreettiset seuraukset, joiden olisi luullut tukahduttaneen kaikenlaiset myönteiset tunteet ja kokemukset. (11–12)

“Ilmasodan ja kirjallisuuden” kolmannessa osassa Sebald vastaa luennoista saamaansa palautteeseen, jonka monenkirjava luonne auttaa omalta osaltaan vahvistamaan käsitystä siitä, että katastrofista vaikeneminen ei ole ainakaan edesauttanut trauman käsittelemistä. On jossain määrin yllättävää, että Sebald ei sanallakaan mainitse kenties tunnetuinta pommituksia käsittelevää romaania, Kurt Vonnegutin vuonna 1969 ilmestynyttä klassikkoa *Teurastamo 5*, jossa kuvataan kirjoittajan kokemuksia Dresdenin tuhosta. Näin siitähän huolimatta, että Sebald esittelee, positiiviseen sävyyn, esimerkiksi ruotsalaisen kirjailija Stig Dagermanin reportaaseja sekä pommitusstrategioiden laatimisessa brittejä avustanutta tiedemies Solly Zuckermania, jonka idean tasolle jäänyt tutkielma *On the Natural History of Destruction* on antanut nimensä *Ilmasodan ja kirjallisuuden* englanninkieliselle laitokselle. (36–37)

“Ilmasotaa ja kirjallisuutta” täydentää kaikkea muuta kuin mairitteleva muotokuva kirjailija Alfred Anderschista, josta Sebaldilla ei ole paljoa positiivista sanottavaa. Andersch näyttäytyy Sebaldin analyysissä keskinkertaisena kirjailijana, joka keskittyi ajamaan omaa etuaan kaivaten tunnustusta niin kirjallisuuden portinvartijoilta kuin omalta äidiltään, johon Anderschilla oli vähintäänkin omalaatuinen suhde. Kritiikki on murskaavaa ja keskittyy siinä määrin Anderschin henkilöön, että kohdetta on hankala nähdä Sebaldin tarkoittamana “malliesimerkinä” tuhoa kuvanneiden kirjailijoiden kompromettoitumisesta (7).

Ilmasota ja kirjallisuus tarjoaa kiinnostavan näkökulman myös historian periodisointeihin. Sotaa seuranneeseen ajanjaksoon sisältynyt pyrkimys aloittaa puhtaalta pöydältä edellyttää menneisyyden kieltämistä ja siten vähintäänkin edesauttaa kulttuurin kyvyttömyyttä käsitellä niin vastuutaan kuin traumojaan. Tämänkaltaista historiattomuuden kritiikkiä on kohdistettu niin modernismin kuin postmodernisminkin teorioihin ja käytäntöihin. Mikäli Sebaldiin on uskomisen, kritiikkiin on todellakin ollut aihetta.

W.G. Sebald: *Ilmasota ja kirjallisuus*. Suom. Oili Suominen. Tammi: Helsinki.